

Arkæologisk undersøgelse
af
Vindinge Østergård Syd II, Vindinge sogn
Kulturhistorisk rapport

Udgravning på felt 1, Lisette Salge.

J.nr. ROM 2908

Stednr. 02.05.12-33

Vindinge Østergård Syd Etp. II

Bebyggelse, grøfter, hegn, gruber

Yngre romersk jernalder, middelalder

Matr.nr. 26ap og 30d Vindinge By, Vindinge

Vindinge sogn

Tune herred

Tidl. Københavns amt

© ROMU

ROMU
Roskilde
Frederikssund
Lejre

Gunvor Christiansen

Indholdsfortegnelse

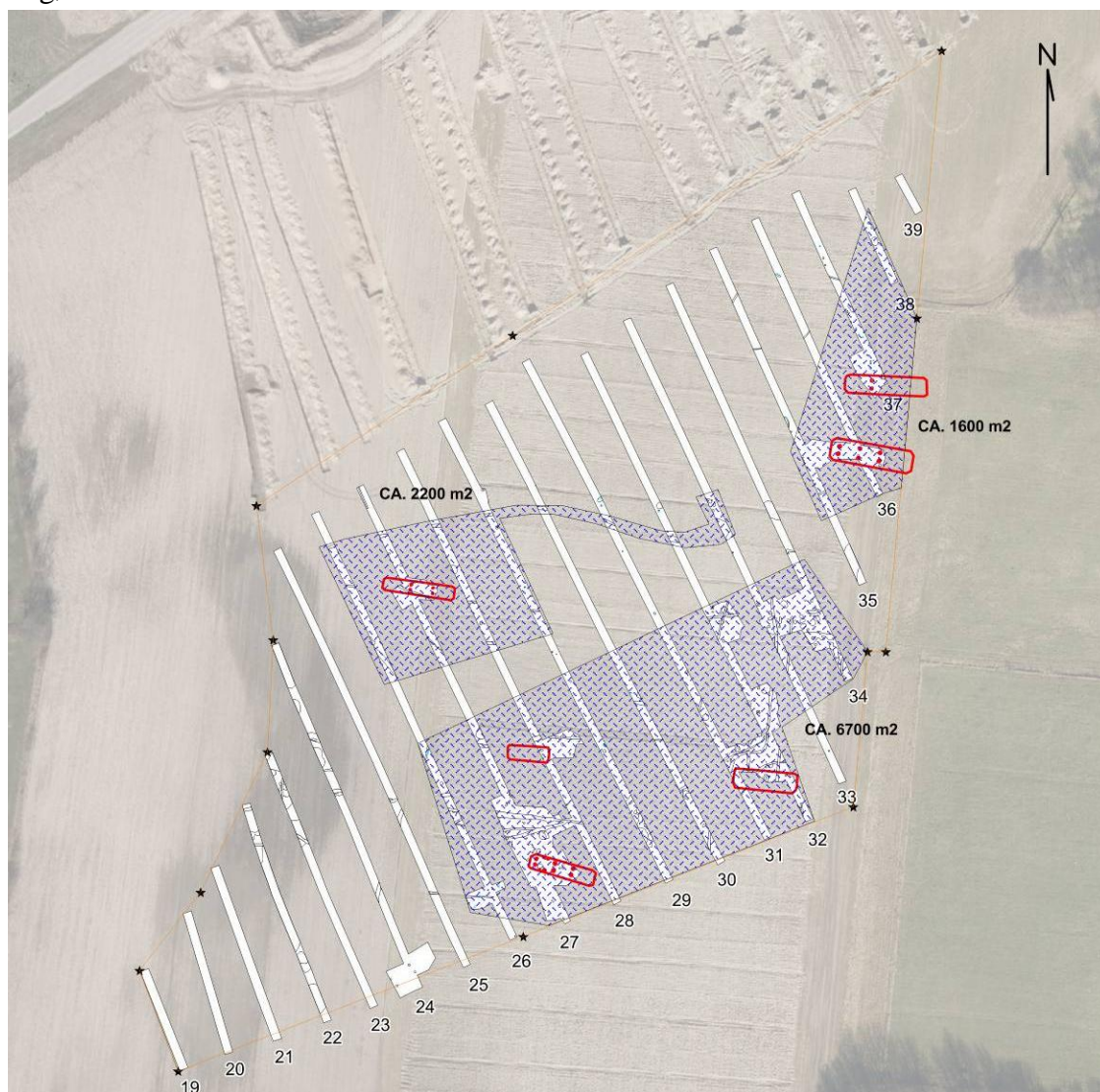
Resume´	2
Undersøgelsens baggrund.....	2
Udgravningens resultater.....	3
Konklusion og videre behandling.....	8
Administrative data.....	9
Udgravningens metode og forløb.....	10
Litteraturliste.....	10
Tidstavle.....	11

Resumé

Foranlediget af råstofindvinding blev der foretaget en arkæologisk udgravning af et 7.180 m² stort område fordelt på tre felter, øst for Vindinge by. Herved afdækkedes spor efter spredt bebyggelse med enkeltgårde bestående af syv treskibede langhuse, typologisk dateret til yngre romersk jernalder (150-375 e. Kr.). Fem af de syv huse anses for at være hovedhuse. Tillige fandtes hegnrester hvoraf et enkelt længere forløb knyttes til en gårdsenhed, samt omfattende grøftsystemer, bredt dateret til oldtiden. To grøfter skal dog formentlig dateres til middelalderen (1050-1536 e. Kr.).

Undersøgelsens baggrund

Roskilde Museum har igennem flere årtier foretaget arkæologiske udgravninger i og omkring Vindinge. Da der ved prøvegravningen blev fundet spor fra velbevarede hustomter samt massive grøftsystemer, ønskede Roskilde Museum at gennemføre en arkæologisk udgravning fordelt på tre felter i det prøve gravede areal (fig. 1). Samlet udgør felternes areal 10.450 m².

Figur 1: Kort over de tre felter der ønskedes udgravet. Huskonstruktioner og mulige huskonstruktioner er her markeret med rød. © Kort- & Matrikelstyrelsen.

Udgravningens resultat

Der blev i alt udgravet 7.180 m², fordelt på tre felter. Ved udgravningen blev der registreret spor fra 285 anlæg, der fordeler sig således: 201 stolpehul, 20 grøftsforløb, 4 fyldskifter, 55 gruber, 5 anlæg udgik. Af de 201 stolpehuller, kunne de 75 erkendes at indgå i konstruktioner som enten, tagbærende stolper, hegnsstolper, væg- eller indgangsstolper. Der fandtes i alt syv treskibede langhuse.

Felt 1

Felt 1 dækkede 1490 m² og lå i den nordøstlige del af undersøgelsesområdet (fig. 2). Der blev fundet spor fra treskibede langhuse, samt en mulig hegnslade. De kan tolkes som to gårdsenheder, der kan have eksisteret samtidig. Den ene gårdsenhed ses som bestående af beboelseshus 1 og økonomibygning hus 2. Hertil hørte formentlig hegnsresterne løbende N-S. Under etape IV blev der afdækket to flerstolpeanlæg, der formentlig også skal knyttes til hus 1 (fig. 3). Den anden gårdsenhed bestod af hus 3 mod nord med tilhørende økonomibygning i form af hegnsladen. En alternativ tolkning kan være at hus 1 og 3 afspejler sammen hus i to faser. Enkeltstolpehegnet mod nord opfattes, på grund af orienteringen, ikke som samtidig med gårdene. Bebyggelsen er nu afgrænset mod øst, da prøvegravningen etape IV ikke viste fund ud over stakladerne.

Dateringen er, typologisk, yngre romersk jernalder (150-375 e. Kr.).

Fig 2. Felt 1. Huse og hegnsstolpespor optegnet med farver. Grøn: Hus 1, turkis: Hus 2, gul: Hus 3, orange: Hegnslade, pink: Hegn.

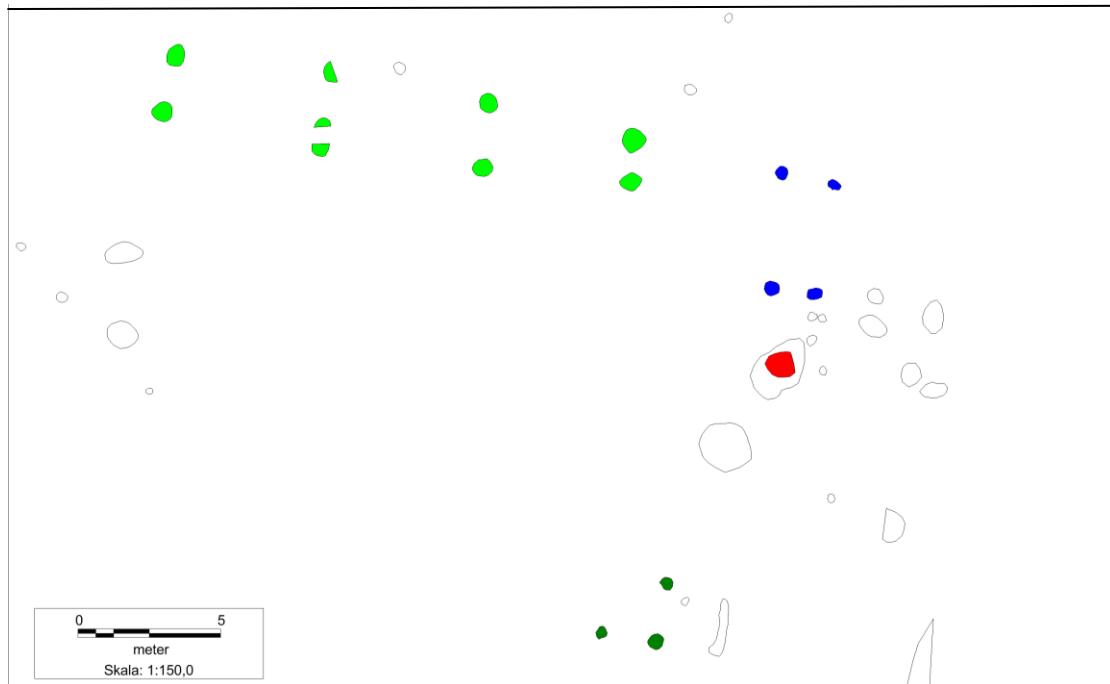

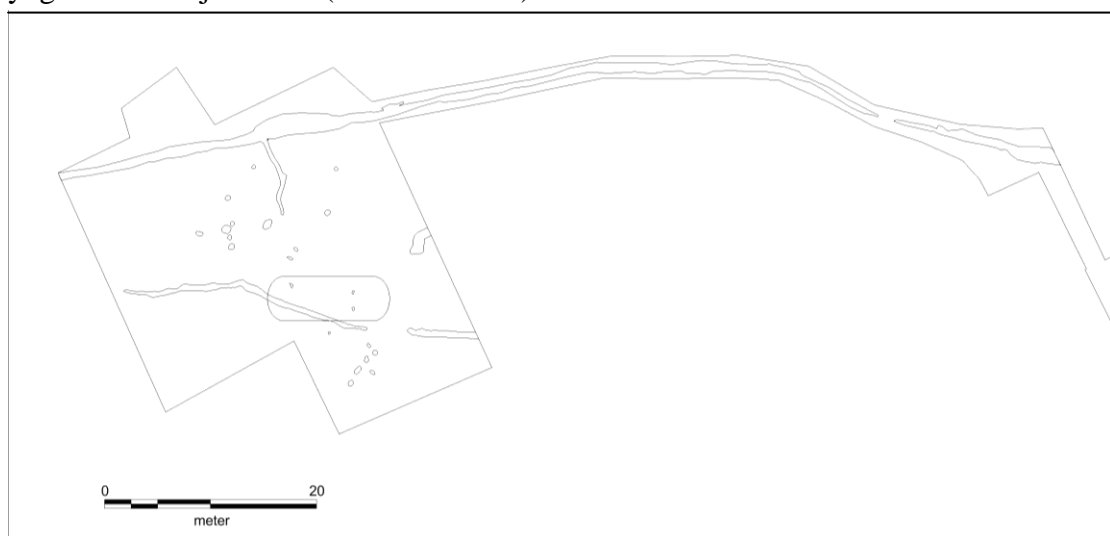
Fig. 3. Felt 1. Hus 1 med stolpesporene fra etape 4 (blå og mørkegrønne markeringer).

Felt 2

Feltet dækkede 1000m² og befandt sig på den nordvestlige del af undersøgelsesområdet (fig.4). Der blev afdækket et treskibet langhus og flere længere grøftsforløb (Fig. 5).

Det afdækkede hus viste resterne af et smalt, treskibet langhus med næsten rette langsider. Det er tolket som en økonomibygning. Der blev fundet en mængde forkullede korn i stolpehullerne. Økonomibygningen kan have fungeret samtidig med grøftforløbet A26

Feltet antages at ligge i periferien af bebyggelsesområdet. Huset dateres, typologisk til yngre romersk jernalder (150-375 e. Kr.).

Figur 4: Felt 2. Husomrids markeret.

Fig 5. Et af de lange grøftsforløb, der kunne følges over 120 meter. Foto: G. Christiansen.

Felt 3

Feltet dækkede 5.215 m² (fig.6).

Der blev fundet spor fra 3 treskibede langhuse. Hus 1 og 2 ligger parallelt, tilnærmelsesvis Ø-V og deres dimensioner minder meget om hinanden. Det var korte huse med blot 11 meter mellem de yderste sæt af tagbærende stolper. De kan have været beboet samtidig, eller de kan have afløst hinanden. Grundet deres ensartethed har de sandsynligvis haft samme byggherre. De er tolket som beboelseshuse fra enkeltgårde, typologisk dateret til yngre romersk jernalder. Hus 1 indeholdt en del korn jævnt fordelt, og var muligvis nedbrændt mod vest (fig. 7). Dette kan være årsagen til at man flyttede de knap 20 meter mod nord, hvor hus 2 ligger.

Figur 6: Felt 3. Lysegrøn: grøfter, rød: kogestensgruber, pink og mørkegrøn: hegn.

Fig. 7. Forkullet stolpe fra hus 1. Foto: G. Christiansen.

Hus 3, 30 meter øst for hus 2, var mindre velbevaret. Huset var ikke symmetrisk om sin længdeakse men bredere end de øvrige huse på feltet. Fund af forkullede korn og et fragment af en gruttesten, er med til at forstå huset som et beboelseshus. Huset dateres, typologisk til yngre romersk jernalder (150-375 e. Kr.).

Feltet er domineret af diverse grøftssystemer (fig. 8). Overordnet set ses to forskellige typer. Den ene type er de parallelle forløb, der løber N-S på feltets østlige del. De tolkes som agerreder ved højryggede agre. Grøfternes udseende samt fund af tegl daterer dem til middelalderen (1050-1536). Dermed hører de ikke sammen med de fundne hustomter, men snarere til den middelalderlige Vindinge by.

Den anden type består af mange, mere uregelmæssige forløb der varierer i længde, retning og bredde. Mest markant er u-formet forløb med åbning mod Vindinge og med mindre åbninger mod nord og syd. Det u-fomede grøftforløbet danner et skel, men hvad det har adskilt er vanskeligt at konkludere. Mindst 0,8 ha. ligger indenfor disse grøfter, og den derved indrammede mark, kan have fungerede som udmark primært til græsning. Muligvis afspejler de en grænse mellem ind- og udmark, hvor grøfterne kan have hjulpet til med at holde dyrene borte fra de dyrkede arealer. Det kan samtidig afspejle ejerforhold, og dele af dem kan have fungeret som drængrøfter. Det er ikke muligt med sikkerhed at knytte grøfterne sammen med hustomterne. Hvis de var i brug samtidig med nogle af gårdene, er det mest oplagt at opfatte dem, som hørende til hustomterne på felt 1.

De resterende grøfter ses som en anden, og mindre, fase af ovenfornævnte grøftsystem. Muligvis til dyrknings- og græsningsområdet ved hus 2, felt 3.

Der blev erkendt to hegnforløb på feltet. I den østlige del af felt 3, fandtes et N-S-gående forløb, formentlig rester fra et overdækket sadeltagshegn samhörørende med hus 1, felt 2 (fig. 6). Alternativ kan det opfattes som et enkeltstolpehegn i to faser. Mod syd på felt 3 lå resterne fra et hegn med ret forløb med retningen NØ-SV. Det er tolket som enkeltstolpehegn, der ud fra orienteringen hverken kan kobles til grøfterne eller hustomterne, men snarere orienterer sig mod konstruktioner mod syd, udenfor felt 3

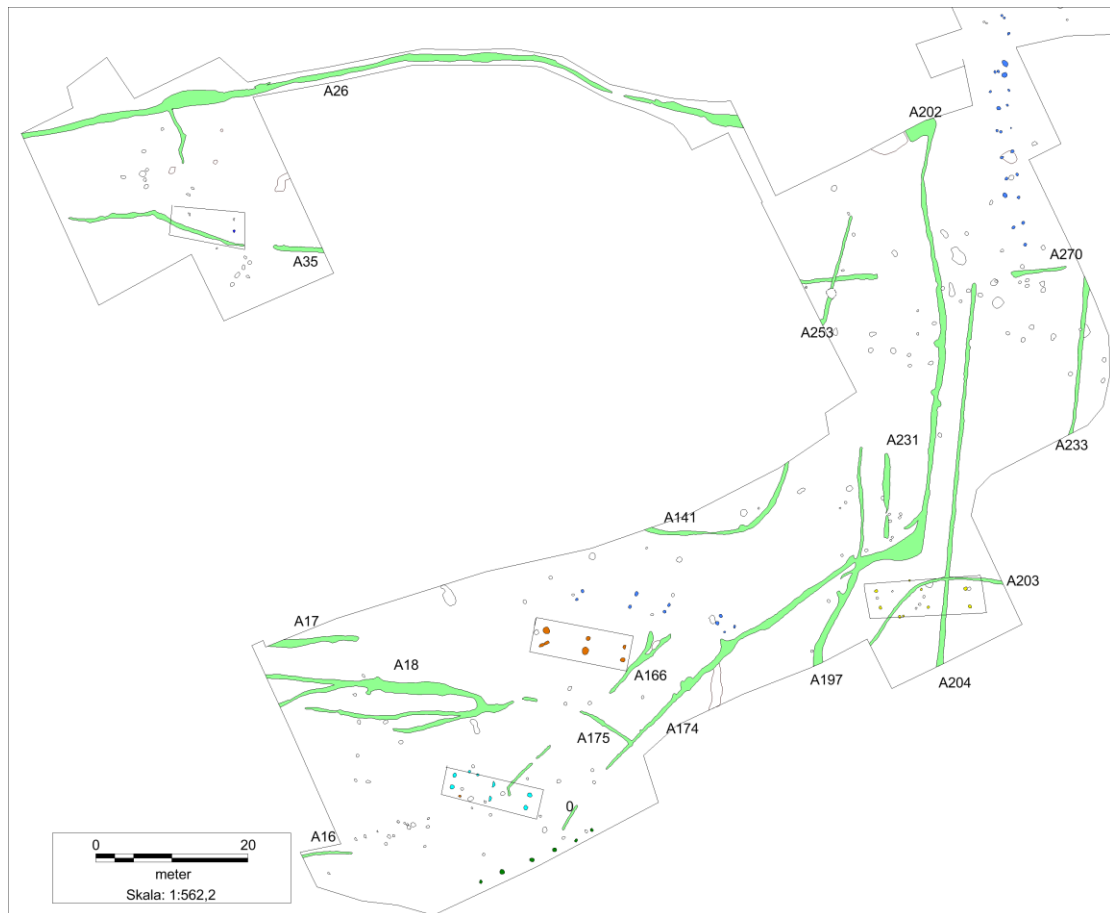

Fig. 8. Grøfter markeret med lysegrønt på felt 2 og 3.

Konklusion og videre behandling

Der er efterhånden foretaget en mængde udgravninger ved Vindinge, der har givet mængder af ny viden om bosættelser i området længe før kirken blev opført og det middelalderlige Vindinge opstod. Især NV for Vindinge er der ved Stålmosevej udgravet både gravplads fra blandt andet yngre romersk jernalder (SB020512-4) og bebyggelse fra yngre romersk jernalder (SB021512-31). Ved udgravningen nord for Østre Vindingevej, foretaget i 2008 fandtes ligeledes spredt bebyggelse fra samme periode (SB021512-21) (fig. 9). Mønstret var her det samme, med spredtliggende gårde, og med en kortvarig bebyggelsesperiode.

Husene fundet under denne etape er typologisk dateret til yngre romersk jernalder og opfattes som enkeltgårde i en kortvarig bebyggelse. Hustomterne lå spredt over hele undersøgelsesområdet på 7200 m². Hvis dateringen holder stik, viser der sig hermed et billede af bebyggelsen i og omkring Vindinge i yngre romersk jernalder, som er mere spredt end først antaget. Ud over bebyggelsen og gravplads ved Stålmosevej lå der tilsyneladende også spredte gårde i et bælte på knap, N-S, over en kilometer. Det kan opfattes som områdekontinuitet, hvor man beboede samme, større område. Mon ikke man benyttede den samme gravplads?

Udgravningen viste samtidig at bebyggelsen formentlig fortsætter mod syd, mens den er afgrænset mod øst.

Det vil have stor interesse af få afgjort, om der kan findes endnu flere gårde fra perioden. Dels vil det skabe et endnu klarere billede af hvordan bebyggelsesmønsteret var i yngre romersk jernalder i dette område. Dels giver det mulighed for at skærpe hustypologien når mange hustomter kan sammenlignes.

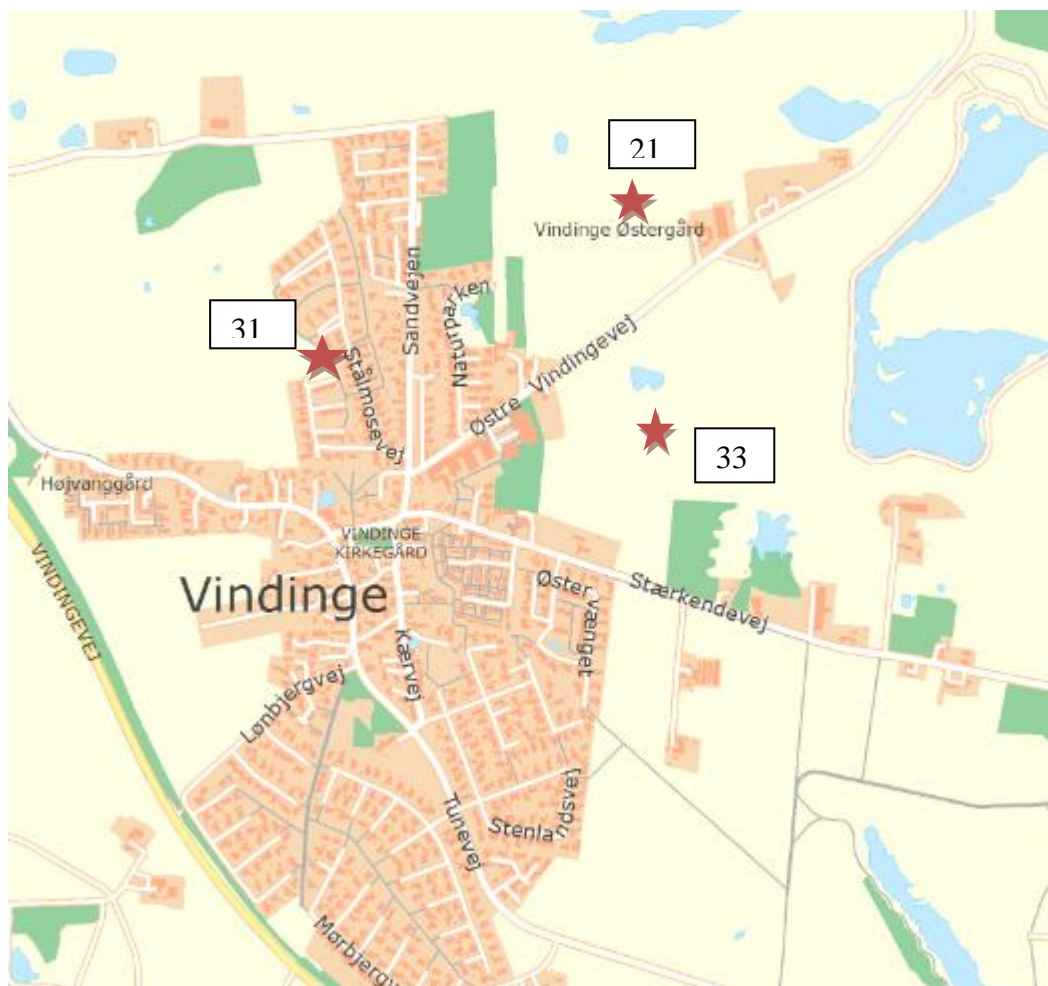

Fig. 9. Bebyggelse fra yngre romersk jernalder markeret med røde stjerner og sb-nr..

Administrative data

I henhold til Museumsloven § 26, stk. 2, 1. pkt. afholdtes udgifterne for undersøgelsen af byherre, dvs. råstofindvinderen Nymølle Stenindustrier A/S. Et budget på 907.305 (inkl. moms), blev godkendt af Kulturstyrelsen, nu Slots- og Kulturstyrelsen, d.11. april 2016, og af byherre d. 14. april 2016.

Sagens administrative og faglige akter opbevares i ROMUs arkiv på Roskilde Museum under j.nr. ROM 2908 "Vindinge Østergård Syd, Etape II". I Slots- og Kulturstyrelsen har sagen j. nr. 15/01515.

Undersøgelsen fandt sted i dagene 9. maj- 29. juni 2016. Vejret var generelt solrigt og med svag vind. Af hensyn til byherre blev de to nordligste felter udgravet først, så

man kunne starte på råstofudvindingen i den del af området, sideløbende med at det sydligste felt blev færdigundersøgt.

Udgravningens metode og forløb

Efter aftale med bygherre blev det nordøstlige område, felt 1 først jordafrømmet med båndmaskine. Der blev benyttet en maskine med en to meter bred skovl. Anlæg blev rensset med skovl og ske og tegnet i 1:50. Udvalgte anlæg blev snittet med skovl og ske og profilen blev egnet i 1:10 eller 1:20 på tegnefolie. Udvalgte anlæg blev nivelleret.

Anlæg, og tegninger blev nummereret fortløbende i forlængelse af forundersøgelsen. Der blev taget fotos undervejs af felt og detailfotos af udvalgte anlæg med digitalt spejlreflekskamera. Fund af kulturhistorisk interesse blev indsamlet og hjemtaget til Roskilde Museum. Der blev indsamlet makrofossilmateriale, primært fra tagbærende stolpespor, til brug for ¹⁴C-dateringer. Spor fra tagbærende stolper blev tømt med skovl og ske.

Der blev løbende gået med metaldetektor på fladen, ved amatørarkæolog Michael Jensen.

24/5 besøg af 4. b og en 6. klasse fra Vindinge skole. De fik en rundvisning på feltet. Efter aftale med bygherre, blev området reetableret.

Undersøgelsen fandt sted i dagene 9. maj- 29. juni 2016. Vejret var generelt solrigt og med svag vind. Af hensyn til bygherre blev de to nordligste felter udgravet først, så man kunne starte på råstofudvindingen i den del af området, sideløbende med at det sydligste felt blev færdigundersøgt.

Litteratur

Christensen, T. 1983: *Vindinge – en oversigt over de nyeste udgravninger*. ROMU. Årsskrift fra Roskilde Museum 1982. S. 11-26.

Ethelberg, P. et al. 2003. *Det Sønderjyske landbrugs Historie. Jernalder, vikingetid og middelalder*. Skrifter udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland Nr. 82. Haderslev.

Fabech & Ringtved 2009. *Arealanvendelse og landskabstyper i det 1. årtusinde*. I Danske landbrugslandskaber gennem 2000. Red. Odgaard, B. og Rømer, R. Århus Universitetsforlag.

Kastholm, O. 2008: *Beretning for arkæologisk undersøgelse af Vindinge Østergård, Vindinge*. ROM 2491. Stednr. 02.05.12. Vindinge by. Vindinge sogn. Tune herred Københavns amt.

Kastholm, O. 2016: *¹⁴C-daterede hustomter ved Roskilde Fjord*. Gefjon arkæologi og nyere tid. Nr. 1.

Vestergaard, A. 2013: *Beretning for arkæologisk undersøgelse af ROM 555 Stålmosegård – etape I, Vindinge sogn, Tune herred Københavns amt*. Sted nr. 02.05.12- 31.

År	Periode	
1500	Nyere tid	Nyere tid
	Middelalder	Middelalder
1050		
900	Vikingetid	Yngre jernalder
775/800		
530	Germansk jernalder	Ældre jernalder
375		
160	Romersk jernalder	
Kr.f.		
	Førromersk jernalder	
500		
	Yngre bronzealder	Bronzealder
1000	Ældre bronzealder	
1700		
	Senneolitikum	Yngre stenalder
2400		
	Stridsøksekultur/ Enkeltgravskultur/ Mellemlitikum B	
2800	Tragt bægerkultur/ Mellemlitikum A	
	Grubekeramisk kultur	
3200		
	Tragt bægerkultur/ Tidlig neolitikum	
3900		Ældre stenalder
	Ertebøllekultur	
5400		
	Kongemosekultur	
6800		
	Maglemosekultur	
9000		
	Ahrensburgkultur	
10.000		
	Brommekultur	
11.500		
	Federmesserkultur	
12.000		
	Hamburgkultur	

